

Кириченко В.В. Професійна адаптація особистості: суб'єктно-ціннісний підхід до вивчення / Кириченко Віктор Васильович // Проблеми та перспективи розвитку практичної психології в Україні : матеріали II Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції, 24 жовтня 2013 р. / гол. ред. Гриньова Н.В. – Умань : Візаві, 2013. – С. 56-57.

*Кириченко Віктор Васильович
Інститут психології імені Г.С.Костюка
НАПН України,
м. Київ*

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ: СУБ'ЄКТНО-ЦІННІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ

Якісна характеристика професійного розвитку відображає можливість працівника ефективно виконувати трудові обов'язки. Її об'єктивна складність є рівнем відносно якого роблять висновок про високий, низький, швидкий, або недостатній рівень розвитку працівника (чим вищий рівень складності завдань, які може розв'язати працівник – тим вищим є його професійний розвиток). Вивчення розвитку особистості у процесі професійної адаптації можна здійснювати у декількох площинах, які відображатимуть психофізіологічні, організаційні або індивідуально-психологічні особливості пристосування до професії. Основний критерій, який використовують для оцінки успішності цього процесу, полягає у розвитку певного комплексу особистісних властивостей, які дають можливість мінімізувати психічні та фізіологічні затрати задля досягнення певного результату (В.О.Толочек). Відповідно до життєвих завдань, які стоять перед суб'єктом праці у кожному окремому випадку, зміст первинної професійної адаптації може відображати соціально-психологічну (тому у цей період найбільш інтенсивно розвиваються здібності, які допомагають адаптуватися до трудового колективу), індивідуально-психологічну складову цього процесу (розвиватимуться особистісні якості, які є основою діяльнісної складової професії) тощо. А.А.Налчаджян вказує на те, що про успішність процесу адаптації може свідчити формування у індивіда адаптивної стратегії як комплексу психологічних установок, які є ефективними у життєвій ситуації. Відповідно, адаптивна поведінка суб'єкта може бути

спрямованою на зміну ситуації, втечу з неї та на розвиток та пристосування до умов ситуації.

У межах суб'єктно-ціннісного аналізу типологія еволюційно-доцільних типів особистості побудована на припущенні, що в основі відмінностей того чи іншого типу є ціннісне ставлення до здібностей як основного адаптаційного ресурсу. «Різноманіття здібностей (а їх, як відомо, є стільки, скільки й діяльностей) визначає широкий пристосувальний діапазон людини і реалізовується в тисячах діяльностей, що мають суспільну і особистісну значимість» [1, с.188]. У загальному типологія еволюційно-доцільних типів будується на основі дихотомії «пересічна особистість – еволюційно-доцільний тип», серед яких О.Л.Музика виділяє тип: митця, революціонера, романтика, творчо обдарованого.

Особливе ставлення до здібностей у межах кожного з типів як адаптаційного ресурсу визначають відмінності ціннісної регуляції діяльності та взаємодії з соціальним середовищем. Типологічні відмінності професійного розвитку криються у природних відмінностях пристосування особистості до навколишнього середовища, взаємодії зі світом, причому, на думку О.Л.Музики, вони є еволюційно доцільними, перевіреними і не можуть аналізуватися на рівні «краще-гірше». Основні з них пов'язані з процесами інтеграції набутого досвіду, особливим ставленням до ситуації, предметів матеріальної та духовної культури. На ціннісному рівні розвитку однією з ознак успішного завершення процесу професійної адаптації є утворення ціннісно-сміслової основи, яка акумулює у собі здібності, уміння, звички, очікування, які відграють професійно-важливу функцію.

Список використаних джерел

1. Музика О.Л. Типологічний підхід у психології здібностей та обдарованості як альтернатива ситуаційно-диспозиційній антиномії // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць /За ред. В.О.Моляко. – Т.12. – Вип. 4. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. – С.184-192.

2. Налчаджян А.А. Психологическая адаптация: механизмы и стратегии / Альберт Агабекович Налчаджян. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Эксмо, 2010. – 368с.